

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ สรุปผลการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

พบว่าภูมิหลังและประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านแสงเจริญ ทำให้เห็น พัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ระบบสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชน โดยในยุคเกษตรดั้งเดิม (ปีพุทธศักราช.2360-2512) ประชาชนชาวบ้านแสงเจริญ ปลูกข้าวเพื่อการบริโภค โดยปลูกพออยู่พอกินตลอดปี วิถีชีวิตในยุคนั้น อาศัยและพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักเนื่องจากธรรมชาติ คือ ปัจจัยสำคัญ 4 อย่างในการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ ประการที่หนึ่งคืออาหาร ได้มาจากการเก็บผักหักพื้น ร่วมกันล่าสัตว์ป่ามาแลกเปลี่ยนแบ่งปันเป็นอาหารของคนในหมู่บ้าน ประการที่สอง ยารักษาโรคได้มาจากการเก็บอวัยวะของสัตว์ป่าเช่นเขา เขี้ยว กระดุก น้ำมัน และแร่ธาตุต่างๆรวมถึงพืชสมุนไพรในป่าดง ประการที่สาม เครื่องนุ่งห่มและภาชนะต่างๆ ได้มาจากต้นฝ้าย หวาย กระจัง ประการที่สี่ ที่อยู่อาศัย ในยุคนั้นนิยมการปลูกบ้านใต้ถุนสูง มุงหลังคาและทำฝายบ้านด้วยต้นจากหรือ ไม้ไผ่ ทำให้บ้าน โปร่ง โล่งสบาย สายลมพัดโกรก การดำเนินชีวิตจึงมีความเรียบง่าย ชาวบ้านปราศจากการแก่งแย่งแข่งขัน มีแต่ความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันข้าวปลาอาหาร ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือญาติและระบบอาวุโส ทุกคนในหมู่บ้านรักใคร่ นับถือกันหมด จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงระบบการดูแลสุขภาพของชาวบ้านในยุคเกษตรดั้งเดิมนั้นมีการส่งเสริมให้มีการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว ชุมชน และป้องกันการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ด้วยการ ขะล่า ซึ่งหมายถึงการไม่ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นข้อห้าม ถ้ายังปฏิบัติโดยไม่เชื่อฟังก็จะมอันเป็นไปถึงแก่ชีวิต

การเคารพของรักษา ฝัไว้ฝันา การเชื่อฟังคำสอนของบรรพบุรุษ การมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตด้วยการมีสังคมเอื้อเฟื้อสามัคคี มี ฮีต 12 ครอง 14 เป็นแนวทางปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเรียกได้ว่าเป็นนโยบายสาธารณะและมาตรการทางสังคมของคนในยุคนั้น การนุ่งห่มและการใส่เสื้อผ้าจะเป็นผ้าฝ้ายย้อมครามทอมือ การรับประทานอาหารและพืชผักที่ได้จากธรรมชาติส่วนมากมีสรรพคุณเป็นยาและเป็นภูมิคุ้มกันโรค การนอนในบ้านที่สูงจากพื้นดินมีลมพัดโกรกเย็นสบายทำให้เอื้อต่อการมีสุขภาพะ ครั้นเมื่อเจ็บป่วยก็บำบัดโรคด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากธรรมชาติ ได้แก่ พืชสมุนไพร ขึ้นส่วนหรืออวัยวะสัตว์ป่า แร่ธาตุต่างๆ ตลอดจนการเป่าเวทย์มนต์ และน้ำพระพุทธรณ์ของพระสงฆ์ สรุปได้ว่าในยุคเกษตรดั้งเดิม ชาวบ้านมีปัจจัย 4 ที่ได้จากธรรมชาติ เป็นระบบการดูแลสุขภาพครอบคลุม 4 มิติ คือมิติการส่งเสริมสุขภาพ มิติการป้องกันโรค มิติการบำบัดรักษาโรคและมิติการฟื้นฟูสภาพ โดยส่งผ่านต้นทุนเดิมของชุมชน ได้แก่ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนมนุษย์ ทุนวัฒนธรรม และทุนทางสังคม

ยุคเกษตร ข้าว ปอ มันสำปะหลัง (ตั้งแต่ปี พุทธศักราช.2513-2532) ในยุคนี้จำนวนประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนมากขึ้นกอบปรักกับเริ่มมีนายทุนเข้ามาส่งเสริมให้ประชาชนชาวแสวงเจริญปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวคือปอและมันสำปะหลังเพื่อส่งขายโรงงาน วิธีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่ปอ ไร่มันสำปะหลัง อีกทั้งมีการนำปุ๋ยเคมี และสารกำจัดแมลงและวัชพืชมามาใช้ในชุมชนเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมากขึ้น เงินตราเริ่มถูกนำมาใช้ซื้อสิ่งของเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐในการพัฒนาประเทศสู่การเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ทำให้อาหารและยาสมุนไพรในธรรมชาติมีจำนวนลดน้อยลงแต่ยังพอหาได้ไม่ลำบากนัก ระบบสุขภาพเริ่มมีการใช้ยาแผนปัจจุบันในการรักษาโรคโดยคนในหมู่บ้านรับการถ่ายทอดมา แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงยึดถือฮีต 12 ครอง 14 เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการ ขะลำและการนับถือของรักษา ฝับ้าน ฝันา ฝับรรพบุรุษ หมอพื้นบ้าน หมอเป่า หมอสูตร หมอน้ำมนต์ ลักษณะการอาศัยอยู่ของคนในชุมชนยังคงความสามัคคีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

ยุคเกษตรยางพารา (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533-2554) เป็นยุคที่มีการปลูกพืชเกษตร เพื่อเป็นสินค้าส่งขายในระบบตลาดที่มีการแข่งขัน จึงเกิดการตัดไม้ทำลายป่าและธรรมชาติเพื่อบุกเบิกเป็นที่ดินทำกิน มีการใช้ปุ๋ยเคมีเร่งการเจริญเติบโตและผลผลิต ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชมากมายโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่ตามมา ถึงแม้ว่ายางพาราทำให้ภาวะเศรษฐกิจเจริญเติบโตและ

ก้าวหน้าแต่ละขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาระบบนิเวศ ธรรมชาติเสียคุณภาพ สิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยมลพิษ สังคมอ่อนแอประชาชนต่างคนต่างอยู่ เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน ซึ่งดิฉันได้ ทำให้ชุมชนอ่อนแอ คุณธรรมจริยธรรมถูกละเลย ปัญหาเหล่านี้มีผลเชื่อมโยง ไปถึงปัญหาสุขภาพซึ่งเกิดจากการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น บริโภคอาหารตามสื่อโฆษณา และทำลายสุขภาพ กล่าวคือบริโภคอาหารประเภทแป้ง รสหวาน มันและเค็ม ปฏิเสธการรับประทานผักพื้นบ้านและผลไม้สดรสไม่หวาน จากลักษณะการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนไปผนวกกับวิถีชีวิตที่ไม่ส่งเสริมการออกกำลังกาย ทำให้ประชาชนในชุมชนบ้านแสงเจริญประสบปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและไขมันในเส้นเลือดสูงส่งผลทำให้เกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคไร้เชื้อเรื้อรังได้แก่โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงตลอดจนโรคหัวใจและหลอดเลือด จะเห็นว่าระบบการดูแลสุขภาพในยุคนี้ชุมชนเริ่มขาดความสนใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคโดยการบริโภคอาหารและผักพื้นบ้านน้อยมาก แต่ให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาโรคด้วยยาแผนปัจจุบันหรือแผนตะวันตก สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายด้านยาของผู้ป่วยโรคไร้เชื้อเรื้อรังดังกล่าวข้างต้น โรงพยาบาลศรีวิไลต้องใช้งบประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของงบประมาณทั้งหมดมาใช้ในการจัดหาสำหรับรักษาผู้ป่วยประเภทนี้และมีแนวโน้มยอดค่าใช้จ่ายสูงขึ้นทุกปีเนื่องจากโรคเหล่านี้เป็นแล้วรักษาไม่หายและไม่เสียชีวิตง่ายด้วย นับได้ว่ายุคเกษตรยางพาราก่อให้เกิดภาวะวิกฤติในระบบการดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชนบ้านแสงเจริญ ชาวบ้านแสงเจริญต้องมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อป้องกันปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น

ในยุคปัจจุบัน (ตั้งแต่ปี พุทธศักราช. 2554 - ปัจจุบัน) หรือ ยุคहनคืนสู่ยุคเกษตรดั้งเดิม เป็นยุคที่วิกฤติสุขภาพ ผู้วิจัยได้จัดกระบวนการสำรวจและศึกษาข้อมูลพร้อมทั้งทำการวิเคราะห์ข้อมูลและปรากฏการณ์ด้านระบบสุขภาพของคนในชุมชนบ้านแสงเจริญที่เกิดขึ้นจากอดีต (ยุคเกษตรดั้งเดิม) จนถึงยุคเกษตรยางพารา (ปีพุทธศักราช.2553) แล้วนำข้อมูลที่สังเคราะห์ได้คืนสู่ประชาชนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมองเห็นศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้นทุนเดิมของตน จึงได้ร่วมกันวางแผนการดำเนินการพัฒนาและขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

2. การจัดการความรู้การจัดการความรู้ในระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

พบว่าการจัดการความรู้ของชุมชนในยุคเกษตรดั้งเดิมนั้นเมื่อปราชญ์ชาวบ้านได้รับความรู้จากบรรพบุรุษ โดยการถ่ายทอดผ่านการดำเนินชีวิตจริงในครอบครัว ในเครือญาติ หรือ

อาจจะได้รับการถ่ายทอดจากคนในชุมชน ได้มีการสร้างองค์ความรู้ของตน สามารถที่จะนำองค์ความรู้นั้น ไปใช้ในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน ครอบคลุม 4 มิติ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การบำบัดรักษาโรคและการฟื้นฟูสภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและด้านจิตวิญญาณ (ปัญญา) กลายเป็นความรู้ที่ฝังลึก สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่คนรุ่นลูกหลาน โดยความรู้จะถูกถ่ายทอดในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่นการได้รู้ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลงมือทำแล้วซึมซับเอาความรู้เหล่านั้นไว้ เกิดการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์และปรับเปลี่ยนลักษณะการนำไปใช้ตามยุคตามสมัย ให้เกิดความพอเหมาะพอดี และมีกลุ่มคนที่สั่งสมความรู้จากการลองผิดลองถูกมาเป็นเวลายาวนานจนมีความเชี่ยวชาญกลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพ สามารถจัดการความรู้ในระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ และขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมการสร้างชุมชนนักรับปฏิบัติภายในศูนย์ดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชน (วัดส่งเสริมสุขภาพ) และรวบรวมเป็นชุดความรู้จำนวน 6 เรื่องคือ 1. ไร่ไม้พลอง : มหัศจรรย์การออกกำลังสร้างเสริมสุขภาพกายและจิตพิชิตโรคาพยาธิ 2.เยาวชนคนดีฮีโร่แสงเจริญ 3.ปลูกพืชเครื่องเก่าเฝ้าบ้าน 4.สมุนไพร ยาหม้อใหญ่ ในชุมชน 5.กิจกรรมมิตรภาพบำบัด 6.มูลมังอีสาน โดยสามารถถอดเป็นบทเรียนเรื่องระบบต้นทุนเดิมของชุมชนแสงเจริญได้ดังนี้

2.1 ต้นทุนสังคม กิจกรรม ไร่ไม้พลอง : มหัศจรรย์การออกกำลังสร้างเสริมสุขภาพกายและจิตพิชิตโรคาพยาธิและเยาวชนคนดีฮีโร่แสงเจริญ ส่งผลต่อร่างกายและระบบสุขภาพให้ประโยชน์ด้านการรักษาโรค กล่าวคือเป็นกิจกรรมที่ทำให้มีร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง เบิกบานกับการได้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรม สุขภาพสังคมก็ตามมา จิตปัญญาเกิดขึ้นจากการได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2.2 ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรม ไร่พืชเครื่องเก่า เฝ้าบ้าน และสมุนไพร ยาหม้อใหญ่ในชุมชน พืชที่ปลูกอย่างน้อย 9 ชนิดต่อครัวเรือนล้วนเป็นผักพื้นบ้านที่ใช้รับประทานเป็นอาหาร และมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรคและหรือป้องกันโรคได้ และในหมู่บ้านมีต้นพืชสมุนไพรหลากหลายชนิด ที่คนแก่คนเฒ่าได้เฝ้าทะนุถนอม รักษาและขยายพันธุ์ไว้เพื่อใช้เป็นยารักษาโรคของหมู่บ้านชุมชน

2.3 ทุนวัฒนธรรม กิจกรรม มิตรภาพบำบัด เป็นกิจกรรมการเชื่อมดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตแก่ผู้ป่วยด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีฐานคิดมาจาก”สังคมไทแสงเจริญไม่ทอดทิ้งกัน”เป็นการบำบัดรักษาด้านจิตใจแล้วส่งผลต่อการหายหรือทุเลาเบาบางของโรคทางกาย ตามคำกล่าวที่ว่า”จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว”

2.4 ทุนมนุษย์ กิจกรรม มูลมังอีสาน เป็นกิจกรรมการรวบรวมของเก่าโบราณ จากหมู่บ้านมาไว้เป็นพิพิธภัณฑ์สำหรับการได้ศึกษาเรียนรู้ของผู้คนทุกกลุ่มวัย โดยเฉพาะเด็ก และเยาวชนคนรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นมูลมังด้านการผลิตเครื่องนุ่งห่ม การทอผ้าด้วยมือ (hand med) มูลมังทั้งหลายเหล่านี้มีคุณค่าด้านอัจฉริยภาพที่บรรพบุรุษคนแสงเจริญเป็นผู้มีภูมิ ปัญญาที่ควรที่จะฟื้นฟูและรักษาไว้ให้เป็นสิ่งที่ภาคภูมิใจแก่ผู้ที่ได้เยี่ยมชมต่อไป

3. รูปแบบการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

พบว่า การดำเนินกิจกรรมเพื่อการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของ ชุมชนจะเห็นว่ามี 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) ไร่ไม้พลอง : มหัศจรรย์การออกกำลังสร้างเสริมสุขภาพ กายและจิตพิชิตโรคพยาธิ 2) เยาวชนคนดีฮีโร่แสงเจริญ 3) สมุนไพรยาหม้อใหญ่ในชุมชน 4) มิตรภาพบำบัด ถูกขับเคลื่อนในรูปแบบของยารักษาโรค ส่วนกิจกรรมมูลมังอีสานนั้นถูก ขับเคลื่อนในรูปแบบเครื่องนุ่งห่มและกิจกรรมพืชเครื่องเก่าเฝ้าบ้านนั้นถูกขับเคลื่อนในรูปแบบ ของอาหารสำหรับบริโภค นั้นหมายถึง แต่ละกิจกรรมมีการขับเคลื่อนในรูปแบบของปัจจัย 4 ที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ประกอบด้วย ยารักษาโรค อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และ จะเห็นว่าไม่มีกิจกรรมใดเลยที่ขับเคลื่อนในรูปแบบการเป็นที่อยู่อาศัยเนื่องจากเป็นต้นทุนทาง กายภาพซึ่งเป็นต้นทุนใหม่ของตนเอง

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสง เจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงระบบสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

โดยชุมชนมีวิวัฒนาการคือในยุคเกษตรดั้งเดิมแสงเจริญเป็นชุมชนที่ชาวบ้าน มีการดำรงชีพอยู่ท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ วิถีชีวิตมีความผูกพันแบบเครือ ญาติ สามัคคีมีน้ำใจ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต กล่าวคือ ปลูกข้าวใน นาหาปลาในหนองน้ำธรรมชาติเป็นอาหาร ที่อยู่อาศัยทำขึ้นอย่างเรียบง่ายจากต้นไม้ที่เผาตาย ยกพื้นสูงมุงหลังคาด้วยต้นจาก ลมพัดโกรกเย็นสบาย ส่วนเครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคล้วน ได้มาจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน หากจะมองระบบสุขภาพของผู้คนในยุคเกษตร

ดั้งเดิม พบว่าโรคและภัยสุขภาพส่วนใหญ่มาจากโรคติดเชื้อเช่นโรคท้องร่วง ซึ่งไม่เป็นปัญหา มากเพราะระบบนิเวศธรรมชาติจะมีกระบวนการจัดการปัญหาเกิดการบำบัดและเยียวยาด้วย ตัวเอง ซึ่งจะเห็นได้จากการมีประชาชนชาวบ้านหรือผู้เฒ่าผู้แก่ให้มีการชะล่า การนับถือของรักษา การใช้ยาสมุนไพร เพื่อรักษาและเยียวยาผู้ป่วยในยุคนี้ トラบจนกระทั่งในยุคเกษตรปอ มัน สำปะหลังและยุคยางพารา วัฒนธรรมตะวันตกแผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทยและในชนบทโดย ถ้วนทั่วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา อย่าง รวดเร็วละส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง ประชาชนเริ่ม ซึมซับและรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ในชีวิตอย่างรวดเร็วและขาดการกลั่นกรอง อาทิ การปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการค้า ทำให้มีการบุกกรุกป่าไม้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม โหมกระหน่ำใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชเช่นยาฆ่าแมลงและ ยาฆ่าหญ้า เป็นต้น หารู้ไม่ว่าได้ทำลายแหล่งอาหาร ยาสมุนไพรในชุมชนไปด้วย ขณะเดียวกัน กระแสการบริโภคนิยมหลังไหล กอปรกับการแพร่กระจายของเทคโนโลยีสารสนเทศ การมี อินเทอร์เน็ต สื่อประเภทโฆษณาประชาสัมพันธ์เครื่องอุปโภคบริโภคและผลิตภัณฑ์และสินค้า มากมายได้โหมกระหน่ำเข้าสู่ชุมชนอย่างยากที่จะยับยั้งได้ ก่อผลร้ายต่อระบบสุขภาพชุมชน อย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง ประชาชนเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกิดจากพฤติกรรมบริโภค อาหารฟุ้งเฟ้อฟูมเฟื่อยเลียนแบบชาติตะวันตก เช่น อาหารเน้นแป้ง มีรสหวาน มันและเค็ม ปราศจากผักและผลไม้ร่วมกับการบริโภคน้ำอัดลม น้ำหวาน และเครื่องดื่มชูกำลัง เป็นต้น จะเห็นว่าในยุคเกษตรปอ มันสำปะหลังและยุคเกษตรยางพารา พบว่าคนในหมู่บ้านแสงเจริญ ละเลยการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน ส่งผลทำให้เจ็บป่วยด้วยโรคที่เกิดจาก พฤติกรรมวิถีชีวิตซึ่งเป็นโรคเรื้อรังได้แก่ โรคเบาหวาน โรคความดันสูง โรคหัวใจ หลอดเลือด และโรคมะเร็ง ซึ่งเป็นแล้วรักษาไม่หายต้องรับประทานยาตลอด สถานบริการสุขภาพภาครัฐ ต้องใช้จ่ายงบประมาณในการจัดหายามาเพื่อการรักษาจำนวนมาก พัฒนาการดังกล่าวมา มี ความสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (2538) ในหลักพุทธธรรมที่ว่า ปฏิจจสมุปบาท คือการที่เหตุ กับผลต่างอาศัยกัน เชื่อมโยงกันและ อิทัปปัจจยตา ความเป็นเหตุ เป็นผล ความที่มีสิ่งนี้ กล่าวคือ มีเกษตรยางพาราจึงมีการทำลายธรรมชาติและมีเงินตรา เมื่อมีเงินตราก็มีวัฒนธรรม บริโภคนิยมและเกิดโรคเรื้อรัง เป็นต้น และยังคงสอดคล้องกับหลัก อริยสัจสี่ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นหลักความจริงเชิงเหตุผล คือ เมื่อเกิดทุกข์ (ปัญหา) ย่อมมี สมุทัย (เหตุแห่งทุกข์) และมีนิโรธ (การดับทุกข์ หรือการแก้ไขปัญหา) มรรค (หนทางแห่งการ ดับทุกข์) ด้วยการปฏิบัติตามมรรค 8 อย่างถูกต้องครบถ้วนย่อมเป็นเหตุดับทุกข์ทั้งปวง ระบบ

สุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนแสงเจริญก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีการแผ่ขยายเข้ามาของ วัฒนธรรมตะวันตกและกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบสุขภาพด้วย ต้นทุนเดิมที่เคยพึ่งพาตนเองและธรรมชาติมาเป็นระบบสุขภาพที่พึ่งพิงสถานบริการสุขภาพ พึ่งพิง ยาแผนปัจจุบันหรือแผนตะวันตกทำให้เกิดภาวะวิกฤตระบบสุขภาพจึงต้องมีการปรับกระบวนการ ทัศน์ใหม่สู่การดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนซึ่งเป็นระบบที่มีคุณค่าและเหมาะสมกับ วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านแสงเจริญ ด้วยการดำเนินกิจกรรม รำไม้พลอง :มหัศจรรย์การออก กำลังกายส่งเสริมสุขภาพกาย จิตพิชิต โรคาพยาธิ ปลุกพืชเครื่องแก้เฝ้าบ้าน สมุนไพร ยาหม้อ ใหญ่ในชุมชน มิตรภาพบำบัด เยาวชนคนคีรีโรแสงเจริญ และมูลมังอีสาน

2. การจัดการความรู้ระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ

ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

เริ่มต้นเกิดจากการตั้งสมมติฐานความรู้ความชำนาญด้วยการลองผิดลองถูก จนได้ ข้อสรุปแล้วนำมาปฏิบัติกับตนเอง ครอบครัวและชุมชน แล้วมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นต่อรุ่น โดยการถ่ายทอดผ่านการดำเนินชีวิตจริงในครอบครัว ในเครือญาติ หรืออาจจะถ่ายทอดสู่คนใน ชุมชน แล้วคนเหล่านั้นมีการสร้างองค์ความรู้ของตน สามารถที่จะนำองค์ความรู้นั้นไปพัฒนา สุขภาวะของตนทั้งด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา กลายเป็นความรู้ที่ฝังลึก สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ไปสู่รุ่นลูกหลานโดยความรู้จะถูกถ่ายทอดในลักษณะไม่เป็น ทางการ สอดคล้องกับการศึกษาของ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 15-17) ที่กล่าวว่า การสืบทอดภูมิปัญญาแห่งแรก คือ ภายในครอบครัว จากพ่อแม่ ลูก เครือ ญาติใกล้ชิดที่ถ่ายทอดให้กันและกัน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา ความรู้หลายอย่างจะมีการเผยแพร่ ให้แก่คนอื่น ถือว่าเป็นมรดกของวงศ์ตระกูล เช่น ความรู้เรื่องการรักษาโรค ยาสมุนไพร ส่วน ใหญ่จะมีเคล็ดลับที่จะถ่ายทอดให้คนที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นมรดก ดังกล่าวนั้น อย่างไรก็ดีมีหลายๆ อย่างที่ไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่าเป็นการถ่ายทอดหรือ การสืบทอด เพราะการเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น พ่อสอนลูกให้ไถนาดูแล เลี้ยงสัตว์ สอนให้ตีเหล็ก เป็นการถ่ายทอดโดยการลงมือปฏิบัติร่วมกันเป็นคนช่วยพ่อ คว้าพ่อ ทำอย่างไรแล้วก็เลียนแบบพ่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เด่นชัดที่สุด คือการถ่ายทอดจากบุคคล ผู้รู้ ผู้ชำนาญในเรื่องประเด็นหนึ่งให้แก่บุคคลอื่นๆ อาจเป็นลูกหลานหรืออาจเป็นใครก็ได้ที่มา ขอบเป็นลูกศิษย์ ส่วนใหญ่มักได้รับการถ่ายทอดมาจากครูของตนเองในลักษณะเดียวกันทำให้มี ความเชี่ยวชาญในเรื่องหนึ่งเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้เฉพาะด้านเช่นด้านการรักษา โรค ด้วยยาสมุนไพร เวทย์มนต์คาถา หรือความรู้ในเรื่องศิลปะต่างๆตลอดจนการทำมาหากิน

เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สามารถ จันทร์สุวรรย์, 2536, หน้า 150-152) ที่กล่าวว่า ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาตลอด และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อของบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้ สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งพอจำแนกได้ดังนี้ 1. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กโดยทั่วไป มีความสนใจในช่วงเวลาสั้น สนใจในสิ่งใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำตาม ตัวอย่าง การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างนิสัยและบุคลิกภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรม ที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ 2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ซึ่งเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่า โดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขั้นตอนให้มีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอน คู่บ่าวสาวทุกครั้งรวมทั้งการลงมือประกอบอาชีพตามอย่างบรรพบุรุษ ก็มีการถ่ายทอดเชื่อมโยงประสบการณ์มาโดยตลอด 3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาในรูปแบบของสื่อบันเทิงโดยสอดแทรกในกระบวนการและเนื้อหาหรือคำร้อง เช่น คำร้องของลูก ลำตัด มโนราห์ หนังตะลุง หมอลำ คำร้องเหล่านี้จะกล่าวถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น คติธรรม คำสอนทางศาสนา การเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ การรักษาโรคพื้นบ้าน รวมทั้งการปฏิบัติตนตามจารีตประเพณีต่างๆ 4. การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยผ่านสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ

3. รูปแบบการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

จากการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชน ทั้ง 6 กิจกรรม ได้แก่ ไร่ไม้พลอง :มหัศจรรย์การออกกำลังกายส่งเสริมสุขภาพกาย จิต พิชิตโรคพยาธิ ปลูกพืชเครื่องเฝ้าบ้าน สมุนไพร ยาหม้อใหญ่ในชุมชน มิตรภาพบำบัดเยาวชนคนดีฮีโร่แสงเจริญ และมูลมังอีสาน ถูกขับเคลื่อนในรูปแบบของปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ 4 ประการคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยมีต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้นทุนมนุษย์ ต้นทุนสังคมและต้นทุนทางวัฒนธรรมเป็นพื้นเพองในการขับเคลื่อนระบบการดูแลสุขภาพชุมชนบ้านแสงเจริญ ผ่านวิถีการดำรงชีวิตแบบ

ไทอิตาน ผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และ พุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
 สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศการพัฒนาคนสู่
 สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน มุ่งเตรียมคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยให้
 ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้มีภูมิคุ้มกันเพื่อเข้าสู่สังคมแห่งการ
 เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมสร้างศักยภาพของคน
 ในทุกมิติให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีสติปัญญาที่รอบรู้ และมีจิตใจที่
 สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร และรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถ
 เรียนรู้ตลอดชีวิต ควบคู่กับการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมในสังคมและสถาบันทางสังคมให้
 เข้มแข็งและเอื้อต่อการพัฒนาคน รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและ
 สามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน และเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาประเทศ และ
 ยุทธศาสตร์การพัฒนาการส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม โดยสร้าง
 เสริมสุขภาพคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ พัฒนาความรู้และทักษะ
 ในการดูแลสุขภาพของตนเองครอบครัว ชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย
 สาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ ควบคู่กับการพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพ พร้อมทั้ง
 การส่งเสริมการแพทย์ทางเลือก การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสุขภาพของประเทศ

รูปแบบการขับเคลื่อนระบบการดูแลระบบสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของคน
 ในชุมชน ที่เกิดจากการเผชิญภาวะวิกฤตระบบสุขภาพที่เกิดจากลัทธินิโบริ โภคนิยม ทำให้คนใน
 ชุมชนต้องการพัฒนาสุขภาพของตนเอง โดยการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานการประยุกต์หลัก
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาสุขภาพตามวิถีชีวิต ไทอิตาน มีบริบทแวดล้อมที่
 สำคัญคือวัฒนธรรม ประเพณีและศาสนา ทำให้คนในชุมชนสามารถมีสุขภาพที่ดีครอบคลุม
 4 มิติ คือมิติด้านกาย มิติด้านจิต มิติด้านสังคมและมิติด้านสติปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ
 (จุฑารัตน์ สรรพกิจ และคณะ, 2550, หน้า 23-30) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบการดำเนินงาน
 สร้างเสริมสุขภาพแบบบูรณาการ โดยใช้การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน พบว่า
 กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพ
 ของสมาชิกชุมชนให้แสดงออก เกิดเป็นแผนแม่บทที่ตรงกับความต้องการของชุมชนได้อย่าง
 ชัดเจนและสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สมเกียรติ ศรีธาราธิคุณ, 2552, หน้า 137-146) ที่พบว่า
 กลุ่มตัวอย่างได้รับความรู้เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพจากสถานบริการสาธารณสุขในชุมชน
 ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและโรงพยาบาลชุมชนประจำอำเภอ และเรียนรู้เรื่อง
 สุขภาพจากผู้มีประสบการณ์ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้ในชุมชน โดยลักษณะประเพณีและ

วัฒนธรรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตบางเรื่อง องค์ประกอบรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อสุขภาวะที่เพียงพอ ประกอบด้วย การเรียนรู้พฤติกรรมสุขภาพ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรมผู้นำ และการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง จะเป็นแรงขับเคลื่อนกระบวนการปรับพฤติกรรมเพื่อเปลี่ยนสุขภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ได้เน้นนวัตกรรมที่เป็นรูปแบบการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนจำนวน 6 ชุมชนนวัตกรรมเพื่อให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

การนำรูปแบบการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ ไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1.1 บริบทและสภาพภูมิสังคมของชุมชน จะต้องมิลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับชุมชนบ้านแสงเจริญ ตำบลนาแสง อำเภอสรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

1.2 ในชุมชนควรมีพื้นที่สาธารณะสำหรับเป็นสถานที่ให้กลุ่มคนในชุมชนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต สุขภาพสังคมและด้านจิตวิญญาณ (สติปัญญา) ร่วมกัน

1.3 ในแต่ละชุมชนสามารถนำรูปแบบกิจกรรมการดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมไปเป็นแนวทางการจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมและให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของชุมชนต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการทำวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชน ควรทำการศึกษาประสิทธิภาพของระบบการดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชน เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชนต่อไป

2.2 ควรนำรูปแบบการขับเคลื่อนระบบดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิม โดยผ่านการดำรงชีวิตตามวิถีไทอีสาน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาท้องถิ่น

2.3 ควรมีการสังเคราะห์นวัตกรรมที่เกิดจากการทำวิจัยชิ้นนี้ซึ่งมีความสำคัญ

ในการขับเคลื่อนระบบการดูแลสุขภาพด้วยต้นทุนเดิมของชุมชน รวบรวมเป็นชุดความรู้ และ
เพื่อให้คนทุกกลุ่มวัยสามารถเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ซึ่งจะเป็นการยกระดับความรู้ให้สามารถ
ประยุกต์และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัยแต่อยู่ภายใต้ต้นทุนเดิมของชุมชนต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY